

დამოწმებანი:

გელიაშვილი 1997: გელიაშვილი, მ. *ალექსანდრე ორბელიანი და ქართული გალობა* (პირველი სამეცნიერო კონფერენცია). ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოება. თბილისი: 1997.

ელიკაშვილი 2003: ელიკაშვილი, ნ. *ალექსანდრე ორბელიანი და ქართული ფოლკლორი*. ჟურნ. კრიტიკრიუმი, N9. თბილისი: 2003.

მეფარიშვილი 1971: მეფარიშვილი ლ. *ალექსანდრე ორბელიანის ჩანაწერები ქართული ხელოვნების შესახებ*. ჟურნ. საბჭოთა ხელოვნება, N7, 1971.

ორბელიანი 1851: ორბელიანი ალ. *ივერიანელების გალობა, სიმღერა და ლიდინი*. ჟურნ. ცისკარი, N1, 1851.

ორბელიანი 1868 ალ. ორბელიანი „ტოლუბაშობა“, ცისკარი. 1868. N2, გვ. 1-20.

ორბელიანი 1861, 1879, 1997: ორბელიანი ალ. *ივერიანელების გალობა, სიმღერა და ლიდინი*. ჟურნ. ცისკარი. 1861. - N1, გვ.141; თ. *ალექსანდრე ჯამ-ორბელიანის ნაწერი და ოთხი ლექსი თ. ვახტანგ ვახტანგის-ძის ორბელიანისა*. თბ., 1879. ჟურნ. ცისკარი. 1997. N9. გვ. 17.

ორბელიანი 1865: ორბელიანი ალ. *ზოგიერთი შემჩნევა*. ჟურნ. ცისკარი. 1865. N8. გვ.1-31.

შიოშვილი 2009: შიოშვილი, თ. *„ქართული ხალხური დალოცვა-სადღეგრძელოები“ სტუმარმასპინძლობა ქართულ ფოლკლორში*. თბილისი: 2009.

ჩიქოვანი 1975: ჩიქოვანი მ. *ქართული სიტყვიერების ისტორია*. თბილისი: 1975.

ჯავახიშვილი 1997: ჯავახიშვილი გ. *თელავი* (მონოგრაფია). გამოსაცემად მოამზადა გიორგი ჯავახიშვილმა. რედ.: რ. ჩხეიძე. 1997.

Nugesha Gagnidze

Georgia, Kutaisi

Akaki Tsereteli State University

Individual and Collective Memory in the Works of Givi Margvelashvili and Herta Müller

Giwi Margvelashvili (1927-2020), a German-born Georgian writer, and Herta Müller (1957), a Romanian-born German novelist, lived in different cultural spaces under totalitarian regimes. Margvelashvili and Müller demonstrate the ways in which totalitarianism shapes individual

human life and consciousness. Individual and collective memory are key concepts in their writing.

The present paper focuses on the life in concentration and labor camps and the tragedy of generations under totalitarian regimes as depicted in the texts of Margwelashwili and Müller. The study takes into account the literary-aesthetic views of Margwelashwili and Müller, shaping the constellation of imagery, structure and narrative style of their fiction.

Key words: totalitarianism, postmodernism, individual and collective memory.

ნუგეზა გაგნიძე

საქართველო, ქუთაისი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ინდივიდუალური და კოლექტიური მეხსიერება გივი მარგველაშვილისა და ჰერტა მიულერის ნაწარმოებების მიხედვით

ინდივიდუალური და კოლექტიური მეხსიერების საკითხი გივი მარგველაშვილისა (1927-2020) და ჰერტა მიულერის (1957) შემოქმედებაში განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონეა. ორივე ავტორმა იცხოვრა ეპოქებში, როცა ავტორიტარულმა დიქტატურამ (ბოლშევიკურ-სოციალისტური, ნაციონალ-სოციალისტური, ფაშისტური), როგორც ამ დროის ერთგვარმა სახასიათო მოვლენამ, მოიცვა კონკრეტული ქვეყნები და ადამიანის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ყველა სფერო. შესაბამისად, ასახა იგი ლიტერატურაშიც. ერთმანეთისაგან რადიკალურად განსხვავებული გერმანულენოვანი ავტორების მარგველაშვილისა და მიულერის ნაწარმოებებში არაორდინალურად და შთამბეჭდავად წარმოჩენილი ნანახი და განცდილი. ისინი ნათლად უჩვენებენ, თუ რა გავლენა და შედეგები აქვს ინდივიდზე ტოტალიტარიზს. მათ ტექსტებში ინდივიდუალური და კოლექტიური მეხსიერება არსებითია. ამის საფუძველზე ნაჩვენები საზოგადოებრივ-პოლიტიკური თუ პირად-ინტიმური ამბები საერთო ჯამში ერთ კომპლექსურ სურათს გვიხატავს, რომელშიც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სოციალისტური და ნაციონალ-სოციალის-

ტური ტოტალიტარული რეჟიმების მსგავსი და განმასხვავებელი თავისებურებები; რელიგიისა და რწმენის საკითხები ტოტალიტარულ სისტემებში; სოციალსტური და ნაციონალ-სოციალისტური დიქტატურის შედეგები.

გერმანიაში, ქართველი ემიგრანტების ოჯახში, დაბადებული გივი მარგველაშვილი და რუმინეთში დაბადებული გერმანული წარმომავლობის ჰერტა მიულერი ტოტალიტარული რეჟიმების ეპოქაში სხვადასხვა კულტურულ სივრცეში ცხოვრობდნენ. ამდენად, ოჯახურმა და სოციალურმა გარემომ, ეროვნულმა ტრადიციებმა და მიგრაციებმა მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია მათ ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე. ნანახი და განცდილი ბავშვობიდან ღრმა მოხუცებულობამდე არაორდინალურად აისახა ამ ავტორთა ტექსტებში.

მიუხედავად იმისა, რომ გივი მარგველაშვილის დედა მარიამ ხეჩინაშვილი ტრაგიკულად დაიღუპა, მამას, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორს, ისტორიკოსს, საზოგადო და პოლიტიკურ მოღვაწეს ტიტე (ტიტუს) მარგველაშვილს (1890-1946), მზრუნველობა არ დაუკლია, შვილს გასული საუკუნის 30-იან წლებში გერმანიაში საუკეთესო განათლება რომ მიეღო. ომისა და არასტაბილური სოციალ-პოლიტიკური მდგომარეობის გამო, გივი მარგველაშვილი სხვადასხვა დროს სწავლობდა სახალხო სკოლაში, ფიხტეს, მოლტკეს, ერნსტ მორიც-არნდტისა და ბისმარკის გიმნაზიებში. სწორედ, მოსწავლეობის წლებში უერთდება იგი ნაციონალ-სოციალისტური დიქტატურისა და ჰიტლერის პოლიტიკის მიმართ უკიდურესად კრიტიკულად განწყობილ ახალგაზრდებს, რომლებიც იდეენებოდნენ ნაცისტთაგან. თავისუფლებისა და დემოკრატიის იდეით გატაცებული ახალგაზრდა სულიერ საზრდოს მუსიკასა და ლიტერატურაში ჰპოვებს.

მეორე მსოფლიო ომის ბოლო წლებში გივი მარგველაშვილი მამასთან ერთად ჯერ იტალიაში მიდის, მერე ზალცბურგში და, შემდეგ, ერთ-ერთი ბოლო სამგზავრო მატარებლით ისევ ბერლინში ბრუნდება, რადგან ტიტე მარგველაშვილს სახლში ქართული სათვისტომოს დოკუმენტაცია და რიგი მოუფავრებელი საქმეები ჰქონდა დატოვებული. სამწუხაროდ, მამა-შვილი ბერლინის ბრიტანულ სექტორში აღმოჩნდა. 1946 წლის 6 თებერვალს ისინი საბჭოთა სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტმა (KGB) დაატყვევა და

მოტყუებით წაიყვანა ბერლინის საბჭოთა საოკუპაციო ზონაში. მამა გადაიყვანეს ჯერ მოსკოვში, ხოლო იქიდან 1946 წლის 15 ივლისს თბილისში ჩამოაფრინეს და ხანგრძლივი დაკითხვების შემდეგ, ანტისაბჭოთა საქმიანობის გამო, დახვრიტეს. სამწუხაროდ, 1990 წელს საქართველოს სსრ პროკურატურამ უარი თქვა ტიტე მარგველაშვილის რეაბილიტაციაზე.

ახალგაზრდა გივი მარგველაშვილი 1946 წლის თებერვლიდან 1947 წლის შემოდგომამდე დაკავებული იყო ბერლინის საბჭოთა კომენდანტურასა და ზაქსენჰაუზენის ბანაკში. 1947 წლის შემოდგომაზე იგი საქართველოში გადაიყვანეს და ნათესავებთან დააბინავეს. არსებითად შეიცვალა გივი მარგველაშვილის ცხოვრება. ბავშვობისა და მოსწავლეობის წლები მან ნაციონალ-სოციალიზმის დიქტატურის პერიოდში გაატარა, 20 წლის ასაკში დიდი ცხოვრებისეული გამოცდილებით დაუბრუნდა ისტორიულ სამშობლოს და აეკრძალა დასავლეთ ბერლინში დაბრუნება. თუმცა, არც იქ დაბრუნება იყო მისთვის იოლი. მოგვიანებით, მწერლის მესხიერებაში დარჩენილი მოგონებები ძალზე ორიგინალურად განსხეულდა *კაპიტან ვაკუშსა და მუცალში*.

თბილისში, უცხო გარემოში, ნათესავებთან, თავშეფარებული ქართული ენის არმცოდნე გივი მარგველაშვილი მძიმედ განიცდიდა იმას, რომ მშობლიური ენის თემა მისთვის დაკეტილი აღმოჩნდა და არსებული თავსმოხვეული იდეოლოგია – უცხო, მაგრამ საინტერესო.

წერას გივი მარგველაშვილი გასული საუკუნის 50-იანი წლებიდან იწყებს, მაგრამ, ცხადია, მისი ნაწარმოებების დაბეჭდვაზე ოცნებაც წარმოუდგენელია შემდეგ მიზეზთა გამო: სოციალისტური სამშობლოს მტრის შვილი, რომელიც გერმანულ ენაზე წერს, ყოვლად მიუღებელია 50-80-იანი წლების ქართული სოციალისტური სინამდვილისათვის. შეუსაბამოა და სახიფათო იდეოლოგიისთვის თხრობის მისეული მანერა და სტილი. უფრო მეტიც, როგორც პირად საუბრებში უთქვამს, მწერალი საბჭოთა სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტის გამუდმებული მეთვალყურეობის ქვეშ იმყოფებოდა. სწორედ ამიტომ არ გაატანა მუცალის ხელნაწერი მან 60-70-იან წლებში საქართველოში ჩამოსულ ჰაინრიხ ბიოლს, რომელიც პირადად მასაც სტუმრობდა. შესაძლოა, ცნობილ გერმანელ მწერალსაც შექმნოდა პრობლემები. ამდენად, მასპინძელმა ამჯობინა დალოდებოდა უკეთეს დროს.

გივი მარგველაშვილი 1957-1970 წლებში პედაგოგიურ საქმიანობას ეწევა – გერმანული და ინგლისურ ენებს ასწავლის თბილისის უცხო ენათა ინსტიტუტში. ამავდროულად წერს ფილოსოფიურ ნაშრომებსაც. მუშაობას გახმაურებულ ავტობიოგრაფიულ რომანზე *კაპიტანი ვაკუში (Kapitän Wakusch: autobiographischer Roman)* მწერალი 1961 წელს შეუდგა, რომლის პირველ ნაწილში ალეგორიებითა და ფანტასმაგორიული პასაჟებით ნაჩვენებია, ერთი მხრივ, ნაცისტური გერმანიისა და 1917-21 წლებში წასულ ქართველ ემიგრანტთა ცხოვრება 30-40-იანი წლების გერმანიაში. მეორე მხრივ, საკუთარი თავგადასავალი, მოგონებები, განცდები და ფიქრები სამშობლოში, საქართველოში, ემიგრაციამდე. საყურადღებოა ის მომენტი, თუ როგორ ახერხებს ეროვნული იდენტობის ჯაჭვის გაბმას ემიგრანტი ქართველობა მშობლიურ წიაღთან. ნაწარმოებში მრავლად ვხვდებით ავტობიოგრაფიულ ელემენტებთან ერთად მხატვრულ გამონაგონსაც. მასში დარღვეულია ავტობიოგრაფიული რომანისათვის დამახასიათებელი დროისა და სივრცის კონკრეტიკა, რაც ჩანაცვლებულია სიმბოლური დრო-სივრცით. სიმბოლიზებულია რეალური საგნები და მოვლენები.

გივი მარგველაშვილის ავტობიოგრაფიული რომანი *კაპიტანი ვაკუში* რვა ტომს მოიცავს და მათში მხატვრულადაა განსხეულებული ყოველივე ის, რაც მწერლის მეხსიერებამ შემოინახა. სამწუხაროდ, ამ ეპოქალური ტილოს მხოლოდ სამი წიგნია დაბეჭდილი გერმანულ ენაზე: პირველი და მეორე გერმანიაში გამოქვეყნდა, მესამე – საქართველოში „კავკასიური სახლის“ მიერ. ამ ვრცელი რომანის პირველი წიგნის ავტორიზებული თარგმანი ქართულ ენაზე შეარულა კარლო ჯორჯანელმა და 2005 წელს გამოსცა „კავკასიური სახლმა“. ხოლო ბოლო, მერვე ტომს მწერალი სიცოცხლის ბოლო წლებში წერდა, როგორც ერთ-ერთი შეხვედრის დროს გვიამბო.

1969 წელს გივი მარგველაშვილს ნება დართეს, გერმანიაში თარჯიმნად გაჰყოლოდა რუსთაველის თეატრს. ოცწლიანი განშორების შემდეგ იგი კვლავ თავის სამშობლოშია, თუმცა მხოლოდ სოციალისტურ სექტორში. ეს აღარ იყო მის მეხსიერებაში დარჩენილი ბავშვობისდროინდელი ბერლინი. სოციალისტურმა იდეოლოგიამ სხვა რეალობა გადაუშალა მწერალს თვალწინ.

1990-91 წლებში ღრმავდება გივი მარგველაშვილის ურთიერთობები გერმანიაში. ამავე პერიოდიდან ქვეყნდება მისი რომანები, ლექსები და ესეები, რომლებშიც თავმოყრილია მის მიერ ნანახი და განცდილი. აღსანიშნავია მრავალტომიანი რომანის, *კაპიტანი ვაკუსის (Kapitän Wakusch, 1991-92)*, ორი ტომი, აგრეთვე, რომანები: *მუჯალი (Muzal: ein georgischer Roman, 1991)* და დიდი კორექტურა (*Die große Korrektur, 1991*); პროზაული კრებულები: *გადაუგდებელი ხელთათმანი (Der ungeworfene Handschuh, 1992)* და *სიცოცხლე ონტოტექსტში (Leben im Ontotext: Poesie – Poetik – Philosophie, 1993)*. მრავლისმომსწრე და მრავლისმნახველი მწერლის საინტერესო შემოქმედების მთავარი თემა პიროვნების ეგზისტენციის საკითხია ნაციონალ-სოციალიზმისა და სოციალიზმის თუ პოსტსოციალიზმის პერიოდში.

90-იან წლებიდან გივი მარგველაშვილი იღებს არა ერთ პრემიას; კითხულობს ლექციებს პოეტიკაზე ქალაქ ბამბერგში; მოგზაურობს ამერიკის შეერთებულ შტატებში; 2011 წლიდან გარდაცვალებამდე ცხოვრობს თბილისში. მისი შემოქმედების თვითმყოფადობას განსაზღვრავს ის, რომ იგი, ფაქტობრივად, უსამშობლო ადამიანია და, ქართული თემებისა თუ მხატვრული სახეების მიუხედავად, მისი შემოქმედება არაა ქართული ლიტერატურული ტრადიციით ნასაზრდოები. გერმანულ გარემოში აღზრდილი და გერმანული სულიერებით ნაცხოვრები ავტორისათვის არც გერმანული ლიტერატურაა მთლად მშობლიური. მისი იდენტობა, შეიძლება ითქვას, „ქართულ-გერმანულია“.

რადგან უსამშობლობა თანადროული ეპოქისათვის უცხო თემა არაა, ამდენად გივი მარგველაშვილის „პოლიფონიური“ შემოქმედება ერთნაირად საინტერესოა ყველა ეროვნების მკითხველისა და მეცნიერ-მკვლევართათვის. თუმცა, ისიც გვინდა აღვნიშნოთ, რომ მისი სამყარო მომავალი თაობებისათვის კიდევ უფრო საინტერესო შეიძლება გახდეს, რადგან მარგველაშვილის ნაწარმოებების მთავარი თემა არა მხოლოდ მწერლის პირადი ბედი, არამედ რთული, წინააღმდეგობებით აღსავსე მე-20 საუკუნის ადამიანის რეალობასთან ჭიდილია, რომლის ეგზისტენცია დამოკიდებულია დიდ რელიგიებსა (ბუდიზმი, ინდუიზმი, იუდაიზმი, ქრისტიანული რელიგია და ისლამი) და მსოფლმხედველობრივ-იდეოლოგიური სახის ტექსტებზე, რომ-

ლებიც ამავე საუკუნის ისტორიული მოვლენებითაა განსაზღვრული (მარგველაშვილი 2010: 5).

გივი მარგველაშვილის „ქართულ-გერმანული“ იდენტობა კარგად კარგად ჩანს მის რომანში *მუცალი*¹. მასშიც მწერალი საკუთარ თავს განიხილავს, როგორც ტექსტის სამყაროს ნაწილს. მისი სამშობლო წიგნების სამყაროა. ამ მრავალპლანიანი ნაწარმოებისათვის არსებითი ტექსტებია ვაჟა-ფშაველას *ალუდა ქეთელაური* და ნიკოლოზ ბარათაშვილის „მერანი“. *მუცალში* ავტორი პოსტმოდერნისტული მანერით მოგვითხრობს, თუ როგორ დაიპყრეს ხევსურეთი თხის მწყემსებმა. გივი მარგველაშვილის ზღაპრულ-მითოლოგიური და ფუტურისტულად შემოსილი პარაბოლური რომანში დიდმნიშვნელოვანია ინდივიდუალური მეხსიერების საკითხი. ნაწარმოები ერთდროულად წარმოგვიდგენს ავტორის პირად თავგადასავალსა და მისი სამშობლოს ისტორიას 1921 წელს დამოუკიდებლობის დაკარგვიდან 80-იან წლებამდე. ამ შემთხვევაში კოლექტიურ მეხსიერებასაც აქვს დიდი მნიშვნელობა. ნაწარმოების პარალელური სივრცეები – ფიქციური „წიგნის სამყარო“ (რომელშიც მწერალია შეფარებული) და „რეალური სამყარო“ (ტოტალიტარული რეჟიმების ეპოქა) – გვიჩვენებენ საკუთარი თემიდან გაქცეული გმირისა და მისი სამშობლოს ბედს. პაროდირებისა და სატირის მეშვეობით მწერალს სურს გვითხრას, რომ ამქვეყნად იდეალური არაფერია. განსაკუთრებით საყურადღებოა რომანში შავი მერნით ქისტი მუცალის მოტაცების ეპიზოდი, რომლითაც მწერალმა სუკ-ის მიერ ადამიანის მძევლად აყვანის სცენა წარმოადგინა. მიზნის მისაღწევად, გამოაშკარაოს სინამდვილე, მწერალი იყენებს ცნობიერების ნაკადის ტექნიკას და „თემას“ და „თემს“ ერთ სააზროვნო სიბრტყეზე ათავსებს. ამ გზით იგი საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის სახეს ამიშვლებს და ინდივიდის უპერსპექტივობაზე მიანიშნებს მკითხველს. რომანის მთავარი პერსონაჟი უფრო მეტად მთხრობელია, ვიდრე განმცდელი და იგი ინდივიდუალურ მეხსიერებაში დარჩენილ ფაქტებს პოსტმოდერნისტული მანერით განასხეულებს.

ინდივიდუალური და კოლექტიური მეხსიერების საუკეთესო დემონსტრაციაა გივი მარგველაშვილის ესე *კედლის გაზე-*

1 *მუცალი. ქართული რომანი*. გერმანულიდან თარგმნა მაია ზადრიძემ და გამომცემლობა „დიოგენემ“ გამოაქვეყნა 2011 წელს.

თის გაოცებული მკითხველი (*Der verwundete Mauerzeitungsleser*, 2010). მასში ავტორმა ბერლინის კედლებზე ამოკითხული მრავლისმთქმელი წარწერების მეტად საინტერესო ინტეპრეტაცია შემოგვთავაზა. ადამიანის ონტოტექსტუალური მდგომარეობით დაინტერესებული მწერალი თავად წარმოგვიდგა როგორც ტექსტის სამყაროს ნაწილი, რომლის ნაწილნიც არიან გრაფიტის ავტორებიც. მათ გააკეთეს „ონტოლოგიურად ცალსახა და მრავალმნიშვნელოვანი ან კონტრაპუნქტული წარწერები“ კედლებზე ბერლინის ქუჩებში. ისინი, ერთი მხრივ, ეპოქათა სულიკვეთებისა და განწყობების გამოხატველია, მეორე მხრივ, კოლექტიური მეხსიერების ანარეკლი. ნაწარმოები მოგვითხრობს იმ ადამიანებზე, რომლებიც სხვადასხვა დროს ქუჩის ხელოვნებას ქმნიან. კედლის გაზეთის გაოცებული მკითხველი თავად მწერალია, რომელიც გრაფიტის მეშვეობით ემიგრანტების განწყობას, ანდა ემიგრანტებისადმი გერმანელთა დამოკიდებულებას ამოიკითხავს. კონტრაპუნქტულ „კედლის გაზეთში“, რომელსაც „სულ მცირე ორი ავტორი მაინც ჰყავს და სხვადასხვა დროშია შექმნილი“ (მარგველაშვილი 2010: 6), კარგად ჩანს ეპოქისა და პიროვნების ტრაგედია, ადამიანთა დამოკიდებულება ტოტალიტარული რეჟიმებისა და უცხოელებისადმი. ისინი ისტორიულია და თანადროული, ზოგჯერ მკაცრი და უღმობელი, ზოგჯერ ჰუმანური და ზოგჯერ დიდაქტიკური. დადებითი თუ უაროფითი ლოზუნგები არა ერთხელაა გადასწორებული. ერთმანეთს ენაცვლება წარწერები: „*Berlin muss deutsch bleiben!*“ (ბერლინი უნდა დარჩეს გერმანული!), „*Ausländer raus!*“ („უცხოელებო გაეთრიეთ!“). „*Berlin muss rot bleiben!*“ („ბერლინი უნდა დარჩეს წითელი!“) „*Ausländer rein!*“. მარგველაშვილის აზრით, ეს მოკლე კონტრაპუნქტული ტექსტები დიდმნიშვნელოვანია, ზოგჯერ ერთ წინადადებაში აზრი ვიღაცის მიერ არის ჩასწორებული, ანუ გამოდის, რომ კედლის ორი მწერალი სხვადასხვა დროს წერს და ამით თავის პოზიციებს გამოხატავს. ამ ცვლილების მიუხედავად, ტექტების შინაარსი იდენტურია. მწერლის მეხსიერებაში შემორჩენილია ნაცისტური ბერლინი და შემდეგ „წითელი“ ბერლინი. მისი ინდივიდუალური მეხსიერება კოლექტიური მეხსიერების ნაწილია, რადგან 1933 წლიდან ბერლინის კედლის დანგრევამდე გერმანელმა ერმა ორი ტოტალიტარული რეჟიმის სიმკაცრე გამოსცადა. გრი-

ფიტის ზოგიერთმა ავტორმა თავიანთი განწყობილებები ამ ეპოქაში სხვადასხვაგვარად გამოხატეს ბერლინის კედლებზე. ეს წარწერები გახდა შემოქმედებითი იმპულსების მიმცემი მწერლისათვის, ვისაც საკაცობრიო პრობლემები საკუთარ ტკივილად ექცა.

კოლექტიურ და ინდივიდუალურ მეხსიერებას შემორჩა „თემათა არევა“. ისტორიის მოკლე პერიოდში გაჩნდა ბერლინის კედლებზე ორი საყურადღებო წარწერა: ნაცისტური – „Berlin muss deutsch bleiben!“ („ბერლინი უნდა დარჩეს გერმანული!“) და კომუნისტური – „Berlin muss rot bleiben!“ („ბერლინი უნდა დარჩეს წითელი!“). ამ თემებმა საკუთარი თემაც დააკარგვინა ინდივიდს და ისინი ბევრი უბედურების მომტანიც გახდა. თუმცა მარგველაშვილისთვის ისიც ძალზე საინტერესოა, რომ საბჭოთა კავშირში, სადაც სახლების კედლები ან ჭუჭყიანი იყო ან სუფთა, კედლის პრესა არ არსებობდა, კედლის მხატვრობა დუმდა (მარგველაშვილი 2010: 50).

კედლის წარწერა „ეს სახელმწიფოც მოკვდება“ („*Auch Dieser Staat wird sterben*“) (მარგველაშვილი 2010: 65) ახსენებს მკითხველს ზოგადად სახელმწიფოს წარსულს. მაგრამ იგი კონკრეტულად გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაზეც შეიძლება მიუთითებდეს. ისტორია გვიჩვენებს, რომ ყველა სახელმწიფოს არსებობას გარკვეული დროის შემდეგ დასასრულიც აქვს. ამდენად, კედლის გაზეთის ამ წარწერაში მკითხველი რაიმე ახალ ჭეშმარიტებას ვერ ამოიკითხავს. მიუხედავად ამისა, ეს წარწერა მაინც ახერხებს მკითხველის გაოცებას – იგი უნდა დაფიქრდეს გაერთიანებული ქვეყნის მომავალზე.

ამ რამდენიმე მაგალითით ნათლად ჩანს თუ რა შემოინახა ქართულ-გერმანული მწერლის გივი მარგველაშვილის მეხსიერებამ დიდი ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან და რა დარჩა კოლექტიურ მეხსიერებაში მისი ინდივიდუალური მეხსიერებიდან. არა ნაკლებ რთულია ცხოვრებისეული გზა, რომელიც თანამედროვე გერმანულენოვანი ლიტერატურის ერთ-ერთმა თვალსაჩინო წარმომადგენელმა ჰერტა მიულერმა გამოიარა. 1953 წლის 17 აგვისტოს რუმინეთის სახალხო რესპუბლიკაში, გერმანულენოვან სოფელ ბინატში, დაბადებული მწერლის წინაპრები შვაბები იყვნენ. ბაბუამისი შეძლებული ფერმერი, ფლობდა მიწებს, საყოფაცხოვრებო საქონლის მაღაზიას და ვაჭრობდა მარცვლეულით.

1940 წელს, როცა ანტონესკუს ფაშისტური მთავრობა მესამე რაიხთან ფორმალურ ალიანსში შევიდა, ბევრი ეთნიკური გერმანელი, მათ შორის ჰერტა მიულერის მამაც, გერმანიის სამხედრო სამსახურში ჩადგა. იგი ჯერ ნაცისტთა შეიარაღებულ ჯარში იყო მე-10 სატანკო დივიზიაში, ხოლო შემდეგ სატვირთო მანქანის მძღოლად მუშაობდა. 1944 წელს წითელმა არმიამ ღრმად შეაღწია ქვეყანაში, ანტონესკუს მთავრობა დაემხო და საბჭოთა დიქტატურა დამყარდა. მალე, 1945 წლის იანვარში, სტალინმა რუმინეთში მცხოვრები გერმანელები, 17-დან 45 წლამდე ასაკის ყველა მამაკაცი და 18-დან 30 წლამდე ქალები, საბჭოთა კავშირის იძულებითი შრომის კოლონიაში გადაასახლა. 1945 წელს სახელმწიფომ ჰერტა მიულერის ოჯახს ჩამოართვა ყველაფერი, რის მოსაპოვებლად ბაბუა მრავალი წელი მუშაობდა; შემდეგ, მცირე ხნით, ბანაკშიც გაგზავნეს, არა რუსულ, არამედ რუმინეთის ტერიტორიაზე არსებულ ბანაკში. დეპორტირებულთა შორის იყო, როგორც გერმანელი, ჰერტა მიულერის დედაც, რომელიც 1845-1950 წლებში საბჭოთა კავშირის იძულებითი შრომის ერთ-ერთ ბანაკში იძულებით სამუშაოს ასრულებდა. 1956 წლიდან, როცა ნიკოლაე ჩაუშესკუ რუმინეთის კომუნისტური პარტიის გენერალური მდივანი გახდა, რუმინეთის მოსახლეობას კვლავ მძიმე რეალობასთან მოუხდა პირისპირ დგომა. 1956-89 წლებში, ჩაუშესკუს დიქტატურის პერიოდში, განსაკუთრებით გართულდა მოსახლეობის მატერიალური მდგომარეობა, რაც გამოწვეული იყო არა მარტო ქვეყნის საშინაო, არამედ საგარეო პოლიტიკითაც. ეს ფაქტები შემოგვინახა კოლექტიურმა მეხსიერებამ. ინდივიდუალურ მეხსიერებას კი შემორჩა შიშისა და შიმშილის განცდა.

გივი მარგველაშვილის მსგავსად ჰერტა მიულერსაც სხვადასხვა ენაზე მოუხდა განათლების მიღება. გარემო, რომელშიც იგი იზრდებოდა, ხასიათდებოდა ენათა განსაკუთრებული მრავალფეროვნებით: ზემოგერმანული, რუმინული, სერბული, უნგრული ერთმანეთში იყო არეული. მწერლის ბებია და ბაბუამ რუმინული საერთოდ არ იცოდნენ. ჰერტა მიულერი კი, როცა სკოლაში წავიდა, სკოლაში დამკვიდრებულ ზემოგერმანულსგან განსხვავებულ დიალექტზე ლაპარაკობდა. ყოველივე ამას ისიც ემატებოდა, რომ იგი, როგორც წარმოშობით გერმანელი, „ეროვ-

ნულ უმცირესობას“ განეკუთვნებოდა. ანკეტის შედეგებისას მას „თანამაცხოვრებელი ეროვნება“ უნდა მიეთითებინა, მიუხედავად იმისა, რომ გერმანული თემი სამი საუკუნის განმავლობაში რუმინეთში ერთსა და იმავე ადგილას ცხოვრობდა. ამდენად, სიტყვა იდენტობა მწერლისათვის არაფრის მთქმელი გახდა.

ხაზგასმით უნდა აღვნიშნოთ ისიც, რომ ჰერტა მიულერს არ გააჩნდა ოჯახის მხრიდან ის ხელშეწყობა, რაც გივი მარგველაშვილს. მის მშობლებს არ ჰქონდათ უმაღლესი განათლება და სამეცნიერო ხარისხები. უფრო მეტიც, ოჯახში წიგნები საერთოდ არ იყო, პატარა გოგონას ხშირად უხდებოდა ძროხების მწყემსვა. ყოველივე ამან „კითხვის შიმშილი“ გაუძლიერა მას. მოგვიანებით, არაჩვეულებრივი წარმოსახვითი უნართა და მდიდარი ფანტაზიით დაჯილდოებულმა მწერალმა ნანახი და განცდილი, ბავშვობიდან მოწიფულობამდე, არაჩვეულებრივად აღწერა თავის პროზაულ და ლირიკულ ნაწარმოებებში, წერილებსა და ესეებში.

გერმანულ და რუმინულ ენებსა და ლიტერატურას ჰერტა მიულერი 1973-76 წლებში სწავლობდა ტიმიშოარას უნივერსიტეტში. სტუდენტობის პერიოდში დაიწყო მან მწერლების ერთ ჯგუფთან ერთად ტოტალიტარულ რუმინეთში სიტყვის თავისუფლებისათვის ბრძოლა. შემდგომში, გივი მარგველაშვილის მსგავსად, ისიც გერმანულ ენას ასწავლიდა და თარჯიმნად მუშაობდა, მაგრამ, 1979 წელს, სამსახურიდან გაათავისუფლეს ჯაშუშობაზე უარის თქმის გამო.

წერა ჰერტა მიულერმა ადრე, გიმნაზიაში სწავლის დროს დაიწყო და ნაწარმოებებს სხვადასხვა პერიოდულ გამომცემლობაში აქვეყნებდა; სურდა, მათში ეჩვენებინა მეხსიერებაში შემორჩენილი ბავშვობისდროინდელი მოგონებები; თუ როგორ მარცვავეს ადამიანს დიქტატურა ღირებულებებისაგან; რა შედეგები აქვს მსოფლიო ომებსა და დეპორტაციებს. მისი მძაფრი კრიტიკა მიმართული იყო ნიკოლაე ჩაუშესკუს (1918-1989) რეჟიმისა და, საერთოდ, რუმინეთში კომუნისტური დიქტატურის წინააღმდეგ. თავდაპირველად წერა მისთვის ნიშნავდა ბალანსირებას საიდუმლოს გამჟღავნებასა და დაფარვას შორის. მრავალწლიანი სამწერლო მოღვაწეობის შემდეგ კი წერა მისთვის პროფესია და კარიერა, ან საყვარელი საქმე კი არ არის, არამედ თავდაცვითი რეაქციაა, რამაც იგი რეჟიმს გადაარჩინა ისევე, როგორც „წიგნის ორ ყდას შეფარებული“ გივი მარგველაშვილი.

პირველი ნაწარმოებები ჰერტა მიულერმა რუმინულ ენაზე შექმნა. 1982 წელს დაიბეჭდა მისი მოთხრობების პირველი კრებული გერმანულ ენაზე *Niederungen* (ცხოვრების ბნელი მხარეები), რომელიც რუმინეთის მთავრობამ ცენზურას დაუქვემდებარა. მიუხედავად ამისა, მისი სრული ვერსია დასავლეთ გერმანიაში მაინც გავრცელდა. ჰერტა მიულერი ამ ნაწარმოებით გახდა ცნობილი გერმანულენოვანი მკითხველისათვის. ხოლო მოთხრობათა მეორე კრებულმა *Drückender Tango* (მოტმასნილი ტანგო, 1984) ბევრი უსიამოვნება მოუტანა ავტორს იმის გამო, რომ მან დაუფარავად აღწერა რუმინეთის პატარა სოფლის ცხოვრების სიდუხჭირე. მისი გამოქვეყნების შემდეგ განაწყენდნენ მწერლის მშობლიური მხარის მცხოვრებნი, ხოლო რუმინეთის მთავრობამ მას წიგნების გამოცემა აუკრძალა.

1984 წლიდან ჰერტა მიულერმა სამჯერ იმოგზაურა გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, ხოლო 1987 წელს მიიღო გადაწყვეტილება, მეუღლესთან, რიხარდ ვაგნერთან ერთად, გერმანიაში გადასულიყო საცხოვრებლად. ამ პერიოდში მწერალს ღრმად ჰქონდა გაცნობიერებული ის, რომ არ უნდა ყოფილიყო გერმანული ეროვნული უმცირესობის ან მთავრობის მსგავსი.

ბავშვობისა და ახალგაზრდობისდროინდელ განცდებს, ტოტალიტარიზმის სისასტიკესა და ემიგრაციით გამოწვეულ პრობლემებს ასახავს ჰერტა მიულერი ნაწარმოებებსა და კრებულებში: *მოგზაურობა ცალი ფეხით* (*Reisende auf einem Bein*, 1989), *მელა მაშინ უკვე მონადირე იყო* (*Der Fuchs war damals schon der Jäger*, 1992), *გულის მხეცი* (*Herztier*, 1994), *ნეტავ დღეს საკუთარ თავს არ შევხვედროდი* (*Heute wär ich mir lieber nicht begegnet*, 1997), *შიმშილი და აბრეშუმი* (*Hunger und Seide*, 1995), *მეფე დაიხრება და კლავს* (*Der König verneigt sich und tötet*, 2003), *მუდამ იგივე თოვლი და მუდამ იგივე ბიძა* (*Immer derselbe Schnee und immer derselbe Onkel*, 2011), ასევე ავტობიოგრაფიული ხასიათის *ჩემი სამშობლო იყო ვაშლის კურკა* (*Mein Vaterland war ein Apfelkern*, 2014) და სხვ.

ჰერტა მიულერის ნაწარმოებებიდან ვიგებთ, თუ რამდენად გაუსაძლისი და ტრამველი ბავშვობა ჰქონდა მას, რასაც წლების მატებასთან ერთად ნელ-ნელა აცნობიერებდ; ხედავდა ტოტალიტარული რეჟიმის სისასტიკეს, იმას, თუ რა უბედურება ხდებოდა მისი ოჯახის თავს. ერთ-ერთ ინტერვიუში აღნიშნა, რომ მისი პირველი ტოტალიტარული სამყარო სოფელი და ეკლესია იყო,

სადაც ღმერთი ყველაფერს ხედავდა და ადამიანებმა ერთმანეთის შესახებ ყველაფერი იცოდნენ. ამდენად, შიშმა, რწმენასთან ერთად გაიგივებულმა, ბავშვობის ასაკში დაისადგურა მის სულში. შემდეგ, ზრდასრულ ასაკში, არა ერთი შიშისა და სასჯელის გადატანა მოუხდა.

როგორც ნებისმიერი დიქტატურა, ჩაუშესკუს რეჟიმიც ეფემერული იყო. იგი საბჭოთა კავშირის მინიმოდელს წარმოადგენდა მატერიალური დოვლათისა და საყოველთაო კეთილდღეობის ილუზიით. დიქტატურა დაემხო, მაგრამ წარსული არავის უკვლევია. დიდად არავინ დაინტერესებულა ადამინთა ბედით, რომლებიც ტოტალიტარული სახელმწიფოს აბსურდის მსხვერპლნი აღმოჩნდნენ და რომელთა კოლექტიურმა მეხსიერებამ შემოინახა მოგონებები სასტიკ დიქტატურაზე.

ჰერტა მიულერი ერთ-ერთი პირველი ავტორთაგანია, ვინც „ვირტუოზული ენობრივი სიზუსტით“ აღწერს კომუნისტური დიქტატურის შედეგებს რუმინეთში; წერს ტყვეობისა და ძალადობის, ინდივიდუალური და კოლექტიური მახსოვრობის, წარსულის მეხსიერებიდან განდევნისა და მისი დავიწყების შესახებ. სწორედ იმის გამო, რომ ეგრეთ წოდებულ ტაბუდადებულ თემებზე მან ასე თამამად და მაღალმხატვრულად დაწერა, იმის გამო, რომ ის განსაკუთრებით გულისხმიერი და გულწრფელი იყო თავის შემოქმედებაში, იმის გამო, რომ ის ასეთი პასუხისმგებლობით წარმოაჩენს უსამშობლოთა ტკივილსა და უმწეო მდგომარეობას, შვედეთის ნობელის აკადემიამ სტოკჰოლმში 2009 წელს 56 წლის მწერალს უმაღლესი ჯილდო – ნობელის პრემია – მიანიჭა ლიტერატურის დარგში.

ჰერტა მიულერის ყველაზე გახმაურებულ რომანს *სუნთქვის საქანელა* (Atemschaukel, 2009)¹, საფუძვლად უდევს პოეტ ოსკარ პასტიორის, ასევე თავად მწერლის დედის ცხოვრება და გამოცდილება, რომელიც ხუთი წელი იყო შრომით ბანაკში. ამდენად, ნაწარმოებში თანაბარმნიშვნელოვანია ინდივიდუალური და კოლექტიური მეხსიერების საკითხი. ჰერტა მიულერთან ინდივიდუალური განზოგადოებულისა და საზოგადოებრივი ღრმად ინდივიდუალური.

1 ჰერტა მიულერის *სუნთქვის საქანელა* ქართულად თარგმნა დონარა (დოდო) თოფურამ და გამომცემლობა „სიესტამ“ გამოაქვეყნა 2015 წელს.

ჰერტა მიულერი რომანის ბოლოთქმაში იხსენებს, რომ „1944 წლის ზაფხულში, როცა წითელი არმია რუმინეთში შემოიჭრა, ფაშისტი დიქტატორი ანტონესკუ დააპატიმრეს და სიკვდილით დასაჯეს, ხოლო რუმინეთი კაპიტულაციაზე დათანხმდა და აქამდე თავის მოკავშირე ნაცისტურ გერმანიას სრულიად მოულოდნელად ომი გამოუცხადა. 1945 წლის იანვარში კი საბჭოთა გენერალმა ვინოგრადოვმა სტალინის სახელით რუმინეთის მთავრობას ქვეყანაში მცხოვრები გერმანელების ომისაგან დანგრეულ საბჭოთა კავშირში „აღსადგენ“ სამუშაოებზე გაგზავნა მოსთხოვა. ყველა გერმანელი მამაკაცი და ქალი 17-დან 45 წლამდე სამუშაოდ საბჭოთა შრომით ბანაკში იქნა დეპორტირებული“ (მიულერი 2015: 250). სწორედ, ასეთ შრომით ბანაკში იყო ჰერტა მიულერის დედა და ოსკარ პასტიორიც, რომელიც მას დათანხმდა, მოეთხრო უმძიმესი წლების შესახებ. რუმინეთის ფაშისტური წარსულის გამო დეპორტაციის თემაზე საუბარი ტაბუდადებული იყო. ამდენად, ისევე როგორც ოსკარ პასტიორის, ჰერტა მიულერის გადაწყვეტილებაც, ხმამაღლა ეამბათ საზოგადოებისათვის ტოტალიტარული რეჟიმის სისასტიკეზე, გმირობის ტოლფასია.

ტრანსილვანიის გერმანული უმცირესობის წარმომადგენელი, სიბიუში (რუმ. *Sibiu*; გერმ. Hermannstadt), დაბადებული პოეტი ოსკარ პასტიორი, რომლის მოგონებებიც უდევს საფუძვლად ჰერტა მიულერის რომანს, 1961–1968 წლებში ოტო შტაინის (Otto Stein) სახელით რუმინეთის უსაფრთხოების სამსახურის ინფორმატორიც ყოფილა. მან ეს ინფორმაცია მიაწოდა გერმანიის ხელისუფლებას 1968 წელს, როდესაც ის გერმანიაში ემიგრაციაში წავიდა. ჰერტა მიულერი თავდაპირველად შეაშინა ამ ამბავმა, მაგრამ როცა საქმის დეტალებს ჩაუღრმავდა, ამ ტრაგიკული პიროვნების მიმართ თანაგრძნობა გაუჩნდა. *სუნთქვის საქანელა* ოსკარ პასტიორის მეხსიერებაში დაგროვილი ტრაგიკული ამბებია შრომითი ბანაკიდან. მისი რომატიკული ლექსებიც დევნის პერიოდის ცხოვრებისეულ ამბებს ასახავენ. ისინიც მოგონებებია, ოღონდ ბანაკში მყოფი ადამიანის მოგონებები სამშობლოსა და ოჯახზე, რომლებშიც უზომო მონატრება, უდიდესი სიყვარული და დიდი ტკივილი იგრძნობა.

სუნთქვის საქანელაში შთამბეჭდავადაა აღწერილი მეორე მსოფლიო ომისა და მის შემდგომ პერიოდში გერმანული წარ-

მოშობის ტრანსილვანიელი მოსახლეობის ბედი საბჭოთა სტალინისტური რეჟიმის ქვეშ, კონკრეტულად კი, 17 წლის ბიჭის გზა საბჭოთა კავშირის გულაგამდე. ნაწარმოები მოგვითხრობს მშვიდობიანი მოსახლეობის საბჭოთა კავშირში გადასახლებისა და საკონცენტრაციო ბანაკებში გაუსადღისი შრომის შესახებ. ეს არის რომანი-გახსენება, რომელიც მკითხველს აოცებს თავისი სიღრმითა და გულში ჩამწვდომი თხრობის მანერით. ყოველდღიური მოვლენებისა და უსულო საგნების მეშვეობით ავტორი ზუსტად გადმოსცემს გმირების განწყობასა და მათი ყოფა-ცხოვრების აუტანელ სიმძიმეს. „შიმშილის ანგელოზის“ განუყოფელი ბატონობის სამყაროში ყოველივეს შიმშილი მართავს. ირგვლივ ტილები და ბაღლინჯოები ირევს. საშინლად ყინავს, დროდადრო გაუქარვებელი დარდი სახლსა და ახლობლებზე სასოწარკვეთილებაში აგდებს პერსონაჟებს. ამ გარემოში ადამიანი იმდენად დათრგუნულია, იმდენად ნიველირებულია მისი პიროვნება, რომ ტექსტში მთავარი გმირის სრული სახელი და გვარი მხოლოდ ორჯერაა ნახსენები – ესაა ლეოპოლდ აუბერგი. რომანში კიდევ მრავალი მოქმედი პირია, მაგრამ შიმშილისგან სახედაკარგულნი, ისინი მხოლოდ საკვების მოპოვებაზე ფიქრობენ და პურზე ოცნებობენ. რომანის დასასრულს, საბჭოთა ტყვეობაში გატარებული ხუთი უმძიმესი წლის შემდეგ, გმირი უბრუნდება საკუთარ ქალაქსა და ოჯახს. თუმცა, ამ ნორმალურ, ადამიანურ სამყაროში ის უკვე გაუცხოებულია – მის მეხსიერებაში დარჩენილი სახლი ციმბირის გაყინულ ბარაკებში დარჩა. მიუხედავად საკვების სიუხვისა, მას „შიმშილის ანგელოზი“ მუდამ თან სდევს და ყოფილ ტუსაღს აიძულებს, საჭმელი კვლავ ხარბად და დაკვირვებით დააღეჭოს.

რთული აღმოჩნდა ცხოვრება ბანაკის შემდგომ. უკან დაბრუნებული ლეო ველარც სამშობლოს შეიგრძნობს და ველარც ძველ მეს პოულობს, უჭირს ოჯახთან ინტეგრირებაც. მის სხეულს და ფიქრებს ჯერ კიდევ ვერ დაუღწევიათ თავი ბანაკიდან. მოგონებები მოსვენებას არ აძლევს და ხელს უშლის სინამდვილის აღქმაში, ვერ ხედავს საგნებს ისე, როგორებიც ისინი ჩვეულებრივ არიან, რადგან აწმყო შერეულია წარსულის სურათებთან. ინდივიდუალური და კოლექტიური მეხსიერება არსებითად განსხვავდება ერთმანეთისგან, მაგრამ ჰერტა მიულერის შემთხვევაში იგი გაერთიანე-

ბულია შიშით, რომელიც ტოტალიტარულმა რეჟიმმა ჩანერგა ინდივიდისა და კოლექტივის მეხსიერებაში და რომელიც თაობებს გადაეცა მემკვიდრეობად.

ინდივიდუალი და კოლექტიური მახსოვრობის საფუძველზეც ქმნის ჰერტა მიულერი *სუნთქვის საქანელას*. ის ეყრდნობა ოსკარ პასტიორის მოგონებებს, დედის მოგონებებსა და საკუთარ მახსოვრობას. ამ ყველაფრის შეკრებით მან შექმნა რომანი, რომლის მსგავსიც ძნელად მოიპოვება დასავლეთევროპულ ლიტერატურაში.

ტექსტში სრულიად არ იგრძნობა ქალი. უმძიმეს ცხოვრებისეულ მოვლენებს, სიკვდილსაც კი, მთხრობელი მე დიდი ემოციებისა და შეფასების გარეშე, თითქმის ნეიტრალური დამკვირვებლის თვალთა ალწერს, რითიც მკითხველს ღრმა განსჯისა და დაფიქრების საშუალებას უტოვებს. საინტერესო არიან „კირის ქალები“ – შიმშილისაგან და ბანაკში არსებული გაუსაძლისი პირობებით დაუძლურებული ქალები, რომლებიც მშენებლობაზე მუშაობენ; რომლებიც კირის ნატეხებით დატვირთულ ფორანში ცხენების ნაცვლად არიან შებმულნი. ერთ-ერთი ქალი, ირმა პფაიფერი, ცემენტმა შთანთქა: „ორმოში ირმა პფაიფერი თავდაღმა იწვა, ცემენტის ხსნარი ბუფბუყებდა, ხსნარმა ჯერ ქალის მკლავები ჩაყლაპა, მერე ნაცრისფერმა ზეწარმა ფეხები მუხლამდე დაუფარა. უსასრულოდ დიდხანს, ორიოდე წამის განმავლობაში იცდიდა ხსნარის აქოჩრილი ზედაპირი, მერე კი, ერთ ამოსუნთქვით სხეულს წელამდე გადაესხა. ფაფა თავსა და ქუდს შორის ამოდრავდა. თავი ფაფაში ჩაიძირა, ქუდი ზემოთ დარჩა. ქუდი გაშლილი გახვეებული ყურებით გაფხორილი მტრედივით ორმოს კედლებისკენ ნელ-ნელა წავიდა. ნოლზე გადაპარსული და ტილების ნაკბენებით დაფარული კეფა, შუაზე გაჭრილი ნესვის ერთი ნახევრის მსგავსი, ჯერ კიდევ ზემოთ რჩებოდა, ხოლო, როცა ცემენტმა თავიც ჩაყლაპა და მხოლოდ კეპის ამობურცული ნაწილიღა სჩანდა, მშენებლობის ხელმძღვანელმა ხელები გაშალა და თქვა: „ქალკო, ოჩენ ჟალკო“ (მიულერი 2015: 62). ამ ტრაგედიის მხილველი ვერასოდეს დაივიწყებს მას. ეს არ არის მხოლოდ ერთი ადამიანის, პირადად ირმა პფაიფერის ტრაგედია, ეს მსოფლიოს ტრაგედიაა, სადაც ჯერ კიდევ არ დასრულებულა დეპორტაციები და ომები მიწების,

თუ ქონების, მისათვისებლად. კოლექტიური მეხსიერება ამ ტრაგედიებს გაფილტრული სახით, ზოგჯერ მხოლოდ მსხვერპლისა და განადგურებული ადამიანების სტატისტიკური მონაცემებით ინახავს. ამ სტატისტიკის მიღმა კი თითოეული ადამიანი დგას პირადი განსაცდელითა და ტკივილებით, დამძიმებული მეხსიერებითა და ტრამვირებული ფსიქიკით.

განსხვავებით გივი მარგველაშვილისაგან, ჰერტა მიულერი თხრობის რეალისტურ ხაზს აგრძელებს. *სუნთქვის საქანელაში* იგი ზედმიწევნით თანმიმდევრულად და რეალისტურად გვიხატავს შიმშილის, ჭამისა თუ მიცვალებულის „დროულად გამარცვის“ სცენებს. ამავდროულად ავტორი უმძიმეს ცხოვრებისეულ მოვლენებს, სიკვდილსაც კი, დიდი ემოციებისა და შეფასების გარეშე აღწერს.

ამრიგად, აქტუალური თემები ტოტალიტარული რეჟიმებით გამოწვეული დეპორტაციისა და მიგრაციის შესახებ, ეროვნულ უმცირესობათა და მწერლის ბედი დიქტატურის პირობებში, ინდივიდუალურ და კოლექტიურ მეხსიერებაში შემონახული ინდივიდის უმძიმესი ხვედრი და კაცობრიობის ტრაგედია სხვადასხვაგვარად აისახა ქართულ-გერმანული და რუმინულ-გერმანული მწერლების – მარგველაშვილისა და მიულერის – შემოქმედებაში. საერთო ორივე შემთხვევაში ისაა, რომ მულტიკულტურულ გარემოში აღზრდილი და მოღვაწე ავტორების იდენტობის საკითხი ნამდვილად აღარ ჯდება იდენტობის შესახებ არსებულ კლასიკურ ჩარჩოში. ამავდროულად მათმა ინდივიდუალურმა მეხსიერებამ შემოინახა ეპოქის უდიდესი ტრაგედია და ტკივილი, რომელსაც უკიდევანო მასშტაბი აქვს და ფარავს ყველა სხვა თემასა და პრობლემას.

დამოწმებანი:

ბოემი 20114: „ვილიბ ბომის ინტერვიუ ჰერტა მიულერთან“. ინგლისურიდან თარგმნა კატია ვოლტერსმა სათაურით „ჰერტა მიულერი – არაფრის-მთქმელი სიტყვა – იდენტობა“ <http://arilimag.ge/%E1%83%B0%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%A2%E1%83%90-%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A4%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%9B%E1%83%97/>

მარგველაშვილი 1991: Margwelaschwili, G. *Muzal. Ein georgischer Roman*. Insel Verlag. Frankfurt am Main und Leipzig: 1991.

მარგველაშვილი 2005: მარგველაშვილი, გ. *კაპიტანი ვაკუში*. ავტორიზებული თარგმანი გერმანულიდან კარლო ჯორჯანელისა. „კავკასიური სახლი“, თბილისი: 2005.

მარგველაშვილი 2010: Margwelaschwili, G. *Der verwundete Mauerzeitungsleser. Ontotextologischer Essay*. Mit Fotografien von Alexander Janetzko. Verbrecher Verlag, Berlin: 2010.

მარგველაშვილი 2011: მარგველაშვილი, გ. *მუცალი. ქართული რომანი*. გერმანულიდან თარგმნა მაია ზადრიძემ. გამომცემლობა „დიოგენე“, თბილისი: 2011.

მახარაძე 2012: მახარაძე, მ. „ორ ყდას შორის, ანუ იქ მატარებელივით მივიწეე წინ...“ 24 საათი, *Weekend*, 25.05.12. N17 (98), 4-5.

მიულერი 2009: Müller, H. *Atemschaukel*, Carl Hanser Verlag, München: 2009.

მიულერი 2015: მიულერი, ჰ. *სუნთქვის საქანელა*, გერმანულიდან თარგმნა დონარა (დოდო) თოფურიამ. გამომცემლობა „სიესტა“, თბილისი: 2015.

ჯალიაშვილი 2007: ჯალიაშვილი, მ. „ლიტერატურული სივრცე – თავშესაფარი (გივი მარგველაშვილის მინიატურების მიხედვით)“, ჩვენი მწერლობა, 16 მარტი, 2007 წელი, 6 (32), გვ. 47-50.

Maka Elbakidze

Georgia, Tbilisi

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

Vladimir Propp and his „Morfology of the Folktale“ (The Interrelationship of Functions in Folktales and Medieval Chivalry Romance)

Russian literary scholar Vladimir Propp in 1928 published “The Morphology of the Folktale” to study the narrative structure of Slavic folktales. Propp focused exclusively on the abstract form of the text, paying particular attention to the events (or functions) and character types in the tale. He argued that there are 31 basic functions and 7 character types and that all folktales are created using an amalgam of these standard ingredients. Algirdas Jullien Greimass, in 1966 developed an actant model, also called *actantial narrative schema* – the model which considers the action